

## ELS GEGANTS DEL PI

### LA CANÇÓ DEL GEGANT DEL PI

El que més coneixem dels gegants del Pi és la cançoneta, en singular, és a dir referida al gegant del Pi. Relacionada amb la cançó existeix una llegenda sobre un gegant que era tan gran que per caminar feia servir un pi sencer com a bastó. Aquest gegant va anar a Barcelona i se les va tenir amb un gegant moro que hi havia a la ciutat, guanyant com és natural el gegant que duia el pi. La llegenda, si bé que molt bonica, no té res a veure amb el gegant del Pi ni amb la cançoneta. La llegenda és una de les moltes que es refereixen a un gegant que hi havia al Vallès anomenat el fort Farell i que algú va lligar amb la cançó del gegant del Pi. De fet si ens mirem la llegenda i la cançó, poques vinculacions lògiques trobem entre una i l'altra sense que siguin agafades pels pèls.

L'origen de la cançó ens l'explica en Francesc Curet al llibre *La Rambla. Passeigs i Jardins*. L'any 1780, una Reial Ordre havia prohibit la sortida dels gegants al carrer i malgrat que tant l'Ajuntament com el mateix poble havien demanat diverses vegades la reparició dels gegants a les festes, sempre els va ser denegat. A més de la Reial Ordre, topaven amb l'oposició de Jeroni Girón Montezuma Ahumada i Salcedo, marquès d'Amarillas, que va ostentar el càrrec de Governador militar i polític de 1790 a 1796. El seu successor va ser Agustí de Lancàster, un home partidari d'un ambient festiu i animat a la ciutat.



*Gegants del Pi. Foto: Arxiu Comaposada.*

L'any 1798, per Dijous Gras mentre se celebrava un sarau de Carnaval, dos gegantons es van presentar a la porta del Teatre on era el duc de Lancàster. Després d'obtenir permís per fer-ho, els gegants van entrar i van ballar al so d'un flabiol i d'un tamborí. Després de ser aplaudits i abans de retirar-se, van lliurar al Capità General un memorial amb caire festiu, explicant que ells només eren uns ambaixadors i demanant que indultés els gegants, deixant-los sortir al carrer altra vegada. La pensada va ser ben acollida i el general va accedir a la petició. Així, des del Corpus del mateix any, els gegants van tornar a ballar

pels carrers de Barcelona.

A començament de l'any següent, es va inaugurar un passeig central a la Rambla entre el Pla de la Boqueria i el Pla de les Comèdies. Aquest passeig elevat, tenia un terraplè a cada banda i estava enrajolat amb un paviment semblant al que feien servir per a construir els terrats. També tenia unes baranes des de les quals els passejants podien badar el trànsit que hi havia pels camins que flanquejaven el passeig. La gent, per la seva condició elevada i pel seu aspecte l'anomenaven "terrat".





Gegantons del Pi. Foto: Arxiu Comaposada.

Així, quan uns mesos després, els gegants van sortir al carrer, van estrenar el "passeig del Mig" de la Rambla i la cançó s'atribueix a aquesta festa concreta. Els motius ens els dona la mateixa lletra de la cançó *Gegant del Pi*.

Els gegants del Pi,  
*ara ballen, ara ballen,*  
 els gegants del Pi  
*ara ballen pel camí.*  
 Els gegants de la Ciutat  
*ara ballen, ara ballen,*  
 els gegants de la Ciutat  
*ara ballen pel terrat.*

Fixeu-vos que la cançó destaca

"*ara*", és a dir, que fins ara no ballaven perquè els estava prohibit i no ballaven al "camí" i al "terrat" perquè aquests no existien. Més tard, quan la cançó s'aplica a la llegenda del gegant Farell, la cançó passa del plural al singular perquè encaixi bé.

### ELS GEGANTS DEL PI

Pel que fa als gegants de la parròquia de Santa Maria del Pi, la primera referència que en tenim és del 1601, en la processó per la beatificació de Sant Raimon de Penyafort i es refereix a un gegant fet de cartró. La següent la trobem al 1624, en què al llibre de comptes

de l'Obra del Pi consta una partida de despeses referida al gegant.

Fins al 1772 no torna a sortir al llibre de comptes cap referència dels gegants del Pi. La cita es refereix a les despeses per a vestuari de la parella. Trobem una altra cita de 1780, a la que s'ha atribuït la construcció dels gegants petits del Pi: "*Per compondre els gegants xics, i l'adobar la Gegantessa grossa...*". Després d'aquesta cita arriba la prohibició de Carles IV.

Malgrat que aquesta prohibició va durar del 1780 fins al 1798, l'any 1790 consta una partida de despeses "*...per lo cabell i perruques...*". No deixa de ser curiosa aquesta cita si tenim en compte que els gegants no sortien al carrer. Existeix la teoria que la prohibició només afectava les processons de Corpus i no les festes populars. Sigui com sigui és una matèria que encara no està estudiada exhaustivament.

Una altra vegada trobem referències d'una reparació amb data del 1800. En un article de 1892 al *Correo Catalán*, Antoni Aymar ens cita els gegants que l'any 1805 existien a Barcelona: "*En Barcelona, además de los de la ciudad, hay o había los de la Parroquia de Santa Maria del Mar, las dos parejas de Santa Maria del Pi, los de San Jaime Apóstol y los de San Cucufate del Rech o del Forn*".

També el Baró de Maldà en el seu "*Calaix de Sastre*" també ens dona referència dels gegants de davant de



casa seva. Es diu de Rafael Amat i Cortada, baró de Maldà, que va pagar els gegantons del Pi perquè així, amb una alçada reduïda podien ballar dins els salons del seu palau. No sabem si els va pagar o no, però hi ha una dada al "Calaix de Sastre" sobre un veí del Baró anomenat Gaietà Matas, que dóna llum a aquest afer: "...va fer pujar a casa seva el "currutacu" gegantó del Pi" i la "bonica i currutaca gegantona", per fer-los ballar amb música de gralles i cornamusa. De tal manera que el saló de la casa Matas semblava "un betlem" per la gran quantitat de convidats que l'omplien.

El Baró de Maldà, per una altra cita del "Calaix de Sastre" de 1804, ens explica la visita que feien els gegantons al monestir de Pedralbes: "...tot xirinola y fins ixen a fora lo gegantó y la gegantona del Pi, a divertir a las monjas del convent de Pedralbes, que ab tot de tancadas entre reixas las pobras cadeneras per lo que cantan bé, gustan veure ballar los gegants...".

En Francesc Curet, en el seu llibre *Visions barcelonines*, es fa ressò de la predilecció del Baró de Maldà per la gegantona del Pi: "El Baró de Maldà, parroquià del Pi, sempre que parlava de la gegantona ho feia com un enamorat i li tirava floretes com si fos una noia de debò i àdhuc li perdonava que vestís de 'gavatxona'." Aquesta referència sobre la seva indumentària de "gavatxona" es deu al fet que les gegantes estrenaven cada any la més rabiosa novetat de la moda de París pel que feia a vestir i pentinat. Les dones esperaven les gegantes per veure com vestiren aquell any. Aquest costum no va ser exclusiu de les gegantes del Pi perquè en trobem referències a moltes altres gegantes del nostre país.

Al *Diario de Barcelona* del 4 de juny de 1858, apareix una notícia que ens permet datar els actuals gegantons del Pi: "Han salido a pasear las calles la nueva pareja

*de gigantones de la Parroquia del Pino. Los bustos son bastante buenos y los trajes de gusto, aunque poco lucido el del individuo del sexo feo, que viste de húngaro. Ella lleva un elegante traje a la antigua, muy parecido al que usava la señora Peruzzi en la Traviata."*

També hi ha referències de compres i arranjaments dels anys 1858, 1859, 1860. Aquest darrer any, la restauració consta tota detallada i va costar la xifra de 9.456 rals de billó, és a dir l'equivalent actual de més de quatre milions. Després d'aquesta cita els gegants del Pi van deixar de sortir al carrer al cap de poc temps.

Possiblement la darrera sortida va ser l'any 1870 i després van ser desats a les dependències de l'arxiu de la basílica del Pi. Existeix documentació que ens indica que els anys entre 1870 i 1875 no es va celebrar processó de Corpus a la parròquia del Pi i en els anys següents els gegants que van concórrer a l'esmentada processó van ser els de Santa Maria del Mar. Els gegants del Pi van restar a l'arxiu criant pols i teranyines, tot caient en l'oblit de tothom.

Fins i tot l'any 1934 Joan Amades, en el seu llibre *Gegants, nans i altres entremesos*, apunta el rumor que els gegants grossos de Berga eren els gegants del Pi. Amades va néixer l'any 1890 i va morir el mateix any en què els gegants van ser trobats.

Durant els aldarulls de 1936, en esclatar la guerra civil, l'església del Pi, com moltes altres, va ser saquejada i incendiada. Allí, mentre uns voluntaris salvaven l'arxiu de la parròquia, van veure els gegants i també els van lliurar de les flames. D'allí els portaren al convent de l'Esperança, al carrer de la Palma de Sant Just on s'hi van estar un temps fins que tot el material salvat del Pi va ser dut al monestir de Pedralbes, el mateix on anys

abans hi anaven a ballar els gegants per les monges de clausura.

Acabada la guerra civil els gegants van ser tornats a la basílica i van ser desats al campanar. No va ser fins l'any 1959, en què trobats, es va crear una comissió per recuperar-los. El projecte de restauració va ser a càrrec d'Evarist Mora i el restaurador va ser Manel Casserres de Solsona.

Després de noranta anys de no sortir al carrer, el 12 de juny de 1960, portats per geganters de Solsona, els gegants del Pi van sortir al carrer acompanyats per un seguit de mainada vestida amb faixa i barretina. Els van acompanyar els membres de la Societat Coral Els Canaris i al final dels parlaments i benedicció, es van ballar sardanes. La Cobla Principal de Gràcia, va estrenar una sardana de Font Palmerola anomenada *Els gegants del Pi* i van ballar l'Esbart Barcelona, el grup de dansa del Centro Cultural Santiago i el de la Casa Regional de Murcia y Albacete.

El dia 15, els gegants van anar a visitar els seus parents de la Ciutat. Al *Libro de "Els gegants del Pi"*, publicat per la Comissió de Restauració el mateix any 1960 i del que he tret la majoria d'informació d'aquest article, Sempronio ens dóna una dada importantíssima pel que fa a la història dels gegants de la Ciutat: "*Los gigantes de la Ciudad han sido objeto este Corpus de reformas. El Ayuntamiento ha destinado treinta mil pesetas a hacerlos nuevos. De los antiguos solo queda la mascarilla... y los vestidos."*

Segons l'article de Sempronio, els gegants de la Ciutat van ser restaurats també per en Manel Casserres. Els vestits s'havien de fer nous i els vells van ser venuts a drapaires. Quan va ser l'hora, l'Ajuntament va decidir que sortissin amb els vells i va caldre fer un pelegrinatge pels drapaires i recomposar-los tros a tros. Quan els gegants del Pi els



van fer la visita, sempre segons l'article de Sempronio, a l'Ajuntament els va caure la cara de vergonya en comparar els gegants del Pi amb vestits nous de trinca i els de la Ciutat, amb la indumentària vella i apedaçada.

D'aquella data els gegants del Pi s'han passejat pels carrers de Barcelona i per moltes poblacions de Catalunya. Els actuals gegantons són els mateixos del 1858 i els

gegants originals estan guardats a la parròquia del Pi. El Mustafà i l'Elisenda que es passegen pels carrers són una còpia feta per en Manel Casserres fa ben pocs anys.

També els darrers anys han vist recuperar la mulassa que ja havia existit al Pi i han vist incrementada la família amb un lleó. El més popular però, és la cançó del *Gegant del Pi*, en singular, que s'ha convertit en una mena d'himne

geganter i sona arreu tant si es tracta de ballar gegants com d'animar cercaviles. El més curiós de la controvèrsia entre la història de la cançó i la llegenda a què s'atribueix és que en aquesta darrera, el gegant perdedor és un moro fosc de cara i el gegant del Pi que balla pels carrers és justament sarraí.

Jan Grau  
16-2-95



# GEGANTS

Hivern 1994

Número 28

P.V.P. 300 Ptes.

